

Houtvoorziening en politiek

De Stichting Centrum Hout organiseerde op 8 december j.l. de „Houtdag '88" met als thema: „Trends in hout". Drs. G. M. V. van Aardenne, voorzitter van de Stichting Bos en Hout, gaf als eerste inleider een beeld van de invloed van de politiek op de huidige en toekomstige beschikbaarheid van hout, zowel in algemene zin als in Nederland en de EG. Hier volgt zijn inleiding.

Drs. G. M. V. van Aardenne, voorzitter Stichting Bos en Hout, inleider Houtdag '88.

Houtvoorziening en politiek, de titel van mijn verhaal, lijkt u misschien een wat vreemde combinatie. En toch gaat het om een harde realiteit.

Onder *houtvoorziening* versta ik de voorziening met hout en met houtprodukten, en dan vooral halffabrikaten.

Van *politiek* zijn vele definities gegeven. Laat ik me houden aan een van de definities die Van Dale geeft: „de gedragslijn, de handelwijze van een regering ten aanzien van bepaalde objecten" (en dan kan in plaats van regering ook kabinet en parlement worden gelezen; ik beperk me tot de landelijke politiek).

Met deze formulering van politiek kan ik voor de rest van mijn verhaal wel uit de voeten.

De invloed van de politiek

op de houtvoorziening in het algemeen

In de regel reageren politici sterk en snel wanneer zich moeilijke situaties voordoen die veel aandacht trekken, en zeker wanneer catastrofes dreigen. Dat is een

misschien wat negatief klinkende maar wel zeer belangrijke invalshoek. Om wat voorbeelden van zulke dreigingen te noemen:

- Het tropisch bos is aan het verdwijnen; of:
- Het gaat slecht met de vitaliteit van ons bos; of:
- Hout in de wereld wordt schaars.

Maar politici reageren ook, en dat is een tweede invalshoek, als zij ergens belangrijke mogelijkheden voor de samenleving zien die benut kunnen worden, bijvoorbeeld:

- Het bos vervult belangrijke functies voor de samenleving; of:
- Hout is een heel belangrijke grondstof voor ons allemaal, milieuvriendelijk geproduceerd, met een steeds vernieuwbare bron; of:
- Houtproductie en houtverwerking zijn van groot belang voor de werkgelegenheid.

De eerste invalshoek voor de politiek is dus: „Er dreigen of er zijn problemen, en daar moeten we iets aan doen". De tweede invalshoek is: „Er liggen grote mogelijkheden, en die moeten we benutten".

Vanuit welke invalshoek men de zaak ook beziet, de realiteit is dat de politiek zich aan alle kanten met bos en hout bezighoudt, in ons land en overal elders. Dat zal ik in de rest van mijn verhaal nader toelichten. Ik wil nog wel opmerken dat u nu niet moet denken dat alleen de politiek onze houtvoorziening bepaalt, want dat zeg ik zeker niet.

Ik roer aan het eind ook nog wel even een ander thema aan, een andere combinatie die al evenzeer belangrijk is, en dat is: Houtvoorziening en bedrijfsleven. Laten we eerst eens een aantal factoren op een rijtje zetten die van grote invloed zijn op de houtvoorziening van een land. Daarna zullen we bekijken welke rol de politiek daarbij speelt. Ik moet me

beperken en zal alleen de belangrijkste factoren noemen. Ik kies er vier uit:

1. De aanwezigheid van voldoende bos, hier of elders. Dat is een heel logische factor want zonder bos kun je geen hout produceren.
2. De mogelijkheden en de bereidheid van beseigenaren om hout te kappen.
3. De mogelijkheid om, als je in eigen land te weinig hout kunt oogsten, van elders hout of houtprodukten in te voeren.
4. De mogelijkheid om, als je te weinig bos hebt, meer bos in eigen land aan te leggen.

Vier belangrijke factoren als het gaat om onze houtvoorziening.

Laten we kort bekijken in hoeverre we bij elk daarvan met politiek te maken hebben. Dat doe ik eerst in het algemeen. Straks kom ik op de concrete situatie in Nederland en de EG terug.

De eerste factor die ik noemde was de *aanwezigheid van voldoende bos*. Wij, mensen, zijn met bossen nogal kwistig omgesprongen. In veel landen gebeurt dat nog steeds. In ons deel van de wereld, in Europa, hebben wij op tal van plaatsen het van nature aanwezige bos opgeruimd. Die processen zijn in Canada en Siberisch Rusland nog steeds gaande, om van vele ontwikkelingslanden maar te zwijgen.

In tal van landen in de geïndustrialiseerde wereld en, gelukkig, nu ook in enkele ontwikkelingslanden, heeft men later ingezien dat opruimen van bos geen goede zaak is. Er kwam erkenning van de kant van de overheden voor de betekenis van bos, aanvankelijk vooral uit het oogpunt van houtproductie en erosiebestrijding. Maar geleidelijk is in veel bredere kring het besef gegroeid dat het bos van veelzijdige betekenis is voor onze samenleving. Daarbij gaat het om meer dan alleen houtproductie. Er is ook de betekenis van de openlucht recreatie met belangrijke indirecte economische effecten. Er is verder de betekenis van het bos voor natuur en landschap. En naarmate de samenleving meer belang aan iets hecht en meer belang bij iets krijgt, gaat de politiek in de regel een grotere rol spelen. En dat heeft geleid tot de huidige situatie op vele plaatsen in de wereld, namelijk dat regeringen, dat dus de politiek zich op velerlei wijze intensief met het bos bezighoudt. Om enkele voorbeelden te noemen: Het zorgen voor bosuitbreiding en bosinstandhouding, het geven van richtlijnen hoe het bos te

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

behandelen en dat koppelen aan subsidies, ook het opleggen van verboden en verplichtingen aan de beseigenaren, het bevorderen of misschien juist verbieden van houtoogst, kortom, de politiek is overal in de wereld intensief met bos en daarmee ook met onze houtvoorziening bezig.

een heel grote invloed heeft op het wel of niet of minder oogsten van hout. Daarmee is de politiek wel heel direkt en vaak levensgroot in het bos aanwezig!

Ik heb als derde invloedrijke faktor voor onze houtvoorziening genoemd *de mogelijkheden om voldoende hout en halffabri-*

En dan tenslotte, van grote invloed op onze toekomstige houtvoorziening, de aanleg van nieuw bos. Dit is een voor Nederland en de EG uiterst belangrijke faktor die wel heel sterk door de politiek wordt bepaald. Ik kom daarop terug omdat ik in het tweede deel van mijn betoog juist wat meer concreet op het vraagstuk van de houtvoorziening van Nederland en de EG wil ingaan. Ik sluit hiermee het eerste deel, de invloed van de politiek op de houtvoorziening in het algemeen, af.

„Zonder bos kun je geen hout produceren ...”

Maar politiek kan ook, nog steeds, negatief op de aanwezigheid van bos werken; ze kan geen hand uitsteken als het bos wordt opgeruimd en ze kan zelfs actief bevorderen dat bossen verdwijnen ten behoeve van andere vormen van bodemgebruik. (Overigens, dat laatste is negatief voor bos maar hoeft echt niet altijd negatief te zijn voor de ontwikkeling van een land!)

Als tweede faktor met grote invloed op de houtvoorziening noemde ik *de mogelijkheden en de bereidheid van beseigenaren om bos te kappen*. Die bereidheid is natuurlijk in sterke mate afhankelijk van de houtprijs. Maar de bereidheid en de mogelijkheden om te oogsten worden ook bepaald door de politiek. Die kan de kap van bomen via wetten en regels aan banden leggen, bijvoorbeeld in ons land via de ruimtelijke ordening of via de natuurbeschermingswet. Die politiek kan ook, omgekeerd, de kap bevorderen, bijvoorbeeld door herbebossingsubsidies of door fiscale vrijstelling van inkomsten uit hout. Laten we verder niet vergeten dat de overheid in veel landen zelf de grootste beseigenaar is, in Rusland en Canada zelfs vrijwel exclusief, en dus zelf

katen in te voeren, voor een land als het onze heel belangrijk. En ook hierbij moet ik constateren dat de politiek soms een rol speelt maar nu bepaald geen positieve. Ik denk aan verboden op export van rondhout zoals in Zuidoost-Azië, in Brazilië maar ook onderwerp van discussie in andere landen. Ik denk aan het financieel stimuleren door overheden van verticale integratie van verwerkingsprocessen in eigen land, waarmee de uitvoer van rondhout geleidelijk verdwijnt om plaats te maken voor de uitvoer van halffabrikaten en op den duur voor de uitvoer van eindprodukten. Overigens, die integratie vindt ook ongesubsidieerd plaats en is dan een logisch proces, zij het voor houtimporterende landen niet zo prettig.

Houtvoorziening en politiek in Nederland en in de EG

Waarom is het vraagstuk van houtvoorziening en politiek voor ons in Nederland en voor de hele Europese Gemeenschap zo belangrijk. Waarom zitten wij op dit moment en eigenlijk al sinds een aantal jaren tot over onze oren in discussies over houtvoorziening en over de rol van de politiek daarin.

Laten we eerst even bekijken, heel grof, hoe het is gesteld met de dekking van de behoefte aan hout en houtprodukten in ons land en in de EG om een indruk te krijgen waarover we praten als we het hebben over onze voorziening met hout en houtprodukten (tabel 1).

Nederland moet 92% van zijn hout en houtprodukten invoeren, een wel heel hoog percentage. De waarde van die invoer is 6 à 7 miljard gulden per jaar. Voor de EG is het deficit 50%, ook niet gering.

Waar ligt dat aan? Wel, Nederland heeft heel weinig bos en heel veel mensen (tabel 2). De EG heeft bepaald niet weinig bos. Zij heeft bijna net zoveel bos als Noord-Europa, maar wél een veel

Tabel 2 Bosoppervlakte per inwoner (ha)

Canada	10,6	Wereld	0,7
Noord-Europa	3,0		
Sovjet-Unie	2,9		
EG	0,1		
Nederland	0,02(!)		

Tabel 1 Houtoogst en houtverbruik in Nederland en de EG, 1986

	Houtoogst x 1.000.000 m ³	Verbruik* van hout en houtprodukten x 1.000.000 m ³ r.e.	Netto-invoer in % van verbruik
Nederland	1	13	92%
EG	120	240	50%

* Exclusief papier en karton, gemaakt uit oud papier

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

groter aantal inwoners en dus relatief weinig bos per inwoner.

En daar gaat het uiteindelijk om, om de hoeveelheid bos per inwoner. Is die te gering, dan geeft dat problemen, zeker als de druk op het bos toeneemt, problemen die meestal snel tot de politiek doordringen. En die druk is inderdaad veel groter geworden, door het groeiende besef dat bos belangrijke natuurwaarden heeft, door de sterk toegenomen mobiliteit van de mens en daarmee zijn bezoek aan bossen, maar ook door de toemende behoefte aan meer eigen houtproductie. Want zo afhankelijk van buitenlands hout te zijn als wij, dat is geen goede zaak tenzij er tot in lengte van dagen in andere landen genoeg hout en houtprodukten voor ons beschikbaar zijn, maar daar ligt nu juist het probleem. Diegene die de publikaties van onze Stichting leest weet dat het met de ontwikkeling van de houtproductie in de wereld niet goed gesteld is. Dat besef dringt gelukkig steeds verder door. Het beroep op bossen in de wereld neemt steeds toe. Er komen steeds meer mensen die steeds meer hout verbruiken maar het bosareaal neemt af. En juist daar waar de behoefte in de toekomst het sterkst zal stijgen, de ontwikkelingslanden, neemt het bosareaal het meest af. Maar ook elders, in de industrielanden, neemt het verbruik alsmaar toe. Het is vooral de papier- en kartonconsumptie die groeit en groeit. Maar ook aan het verbruik van gezaagd hout en platen zijn bepaald nog geen grenzen gesteld.

Om nog even op de ontwikkelingslanden met hun 3 miljard inwoners terug te komen, die hebben nu nog een zeer grote achterstand in verbruik van houtprodukten (tabel 3). Die achterstand is zo groot dat hij wel nimmer geheel zal worden ingehaald. Dat hoeft ook niet. Maar het houtverbruik in die landen zal onherroepelijk wel aanzienlijk stijgen omdat het verbruik van houtprodukten nauw gekoppeld is aan de ontwikkeling van het bruto nationaal produkt, dus aan welvaart. En wie beweert dat hout best vervangen kan worden door andere materialen vergeet iets dat onze Stichting herhaaldelijk naar voren heeft gebracht: De grondstof hout wordt in immens grote

hoeveelheden verbruikt. Substantiële vervanging door andere grondstoffen legt op de markten daarvan een enorm beslag, met alle consequenties van dien. Ter illustratie: Jaarlijks gebruikt de wereld aan houtprodukten 500 à 700 miljoen ton droge stof (excl. brandhout). De totale wereldproductie van kunststoffen (hoewel per volume-eenheid wel lichter) is nog geen 50 miljoen ton.

Waar halen we onze import van hout en houtprodukten vandaan? Noord-Europa is een belangrijke bron van herkomst (42% van onze invoer) evenals andere EG-landen (28%). Verder is Noord-Amerika een niet onbelangrijke leverancier met 15%. Zuidoost-Azië levert ook een en ander (8%). Rusland, Afrika en Latijns-Amerika spelen in het totale pakket een ondergeschikte rol met resp. 4%, 2% en 1%.

Wat is de situatie in die gebieden met betrekking tot de beschikbaarheid van hout? Een heel kort overzicht. In Noord-Europa, zowel in Zweden, Finland als Noorwegen, is de houtoogst niet ver meer van het maximaal haalbare verwijderd. En of men dat maximum ooit bereiken kan is nog de vraag. In ieder geval zijn alle drie Noord-Europese landen nu netto-importeurs van rondhout, en samen zijn ze zelfs de grootste importeur van rondhout in de wereld geworden na Japan, en dat zal voorlopig wel zo blijven.

Rusland is bezig nog bos te ontsluiten en te exploiteren, maar hoofdzakelijk in Siberië en in het Verre Oosten, ver van ons vandaan maar dichtbij de grote importeurs in Oost-Azië, met Japan voorop, en dichtbij een heel grote toekomstige consument, China. Bovendien, Rusland zal steeds meer zelf zijn hout nodig hebben en zegt dat ook. Rusland is bovendien een land waar hout en politiek wel heel nauw gekoppeld zijn. Daar zeker bepaalt de politiek volledig wat met bos en hout gebeurt, ook met houtexport.

Canada is verreweg de belangrijkste exporteur van hout en houtprodukten in de wereld. Dit land vreest een houttekort aan het eind van deze eeuw en herbebossen veel te weinig, maar 25% van de jaar-

lijkse kapvlakte. In Canada speelt de politiek een heel belangrijke rol bij bos en hout omdat meer dan 90% van het Canadese bos overheidsbezit is. Die overheid regelt de prijzen van hout in het bos zo dat de eigen industrie daar zeer wel bij vaart.

De ontwikkelingslanden zijn in een razend tempo bezig om meer hout te consumeren en tegelijkertijd om bos op te ruimen en het is dan ook de vraag hoe lang wij uit die gebieden nog hout zullen kunnen importeren. Ook daar weer politieke invloeden via bijvoorbeeld verbod van houtexport.

In dat verband even iets er tussendoor, en wel het tropische hout dat uit die ontwikkelingslanden ons land en de EG binnenkomt: Het is een zeer ingewikkelde problematiek waarover de Stichting Bos en Hout een duidelijk standpunt heeft ingenomen dat een ieder in een van onze laatste Bos en Hout Berichten (nr. 11 van 1988) kan lezen. In ieder geval komt ook in dit verband weer sterk de politiek om de hoek kijken. De steeds heviger discussies die de laatste tijd gevoerd worden rond het tropische hout en het tropische bos hebben een dusdanige brede omvang gekregen dat de politiek zich er wel mee moet bezighouden. Ook het in onze ogen sympathieke voorstel van de Nederlandse Houtbond om een invoerheffing te leggen op tropisch hout om daaruit fondsen te verkrijgen waarmee het behoud van het tropische bos kan worden gefinancierd, is een politiek voorstel, want het raakt rechtstreeks vragen met betrekking tot de handelspolitiek. Het is ook daarom al politiek omdat een besluit tot een invoerheffing alleen zou kunnen vallen als de regeringen in de EG het er mee eens zijn.

Terug naar onze houtbronnen.

Op de moeizame ontwikkeling van de beschikbaarheid van hout in de wereld en de problemen die we daardoor moeten vrezen voor onze toekomstige voorziening met hout en houtprodukten, heeft de regering van ons land en hebben ook de EG-autoriteiten adequaat gereageerd. Er zijn de laatste jaren hoe langer hoe meer politici, zeker in ons land, die overtuigd zijn van de noodzaak van meer productie van hout in de eigen regio. Dat impliceert meer oogst in het bestaande bos en vooral meer aanleg van nieuwe bossen. Wat ons land betreft denk ik aan de motie Braams/Van der Linden, in 1981 ingediend, die de regering uitnodigde om te komen met een overzicht van de beschikbaarheid van hout in de wereld en met een visie op wat er in dat verband in

Tabel 3 Houtverbruik in industrie- en ontwikkelingslanden

	Aantal inwoners	Jaarlijks houtverbruik* per 1000 inw. (m ³ r.e.)
Industrielanden	1,2 miljard	1060
Ontwikkelingslanden	3,5 miljard	80

* exclusief brandhout

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

het belang van de toekomstige houtvoorziening van ons land zou moeten gebeuren. Die motie is door de Kamer met algemene stemmen aangenomen. De Stichting Bos en Hout heeft vervolgens op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken een studie verricht naar de ontwikkelingen op de internationale houtmarkt. Zij heeft in dat kader aanbevelingen gedaan voor het beleid dat in Nederland en de EG zou moeten worden gevoerd om de toekomstige houtvoorziening zoveel mogelijk veilig te stellen. In de brief die ik als toenmalig Minister van Economische Zaken vervolgens aan de Kamer heb gericht waren, lijkt mij, concrete voorstellen vervat voor de opvoering van de houtproductie, dit in overleg met de Minister van Landbouw en Visserij. De inhoud van die brief is verwerkt in het recente Meerjarenplan Bosbouw van de regering. Dat is een voor de bos- en houtwereld heel belangrijk stuk, waarin een drastische uitbreiding van onze houtproductie en van ons bosareaal is vastgelegd. Ik kan dus concluderen dat de Nederlandse politiek met het oog op de toekomstige houtvoorziening van ons land positief heeft gereageerd. Nu nog de uitvoering! Daarbij zal het bedrijfsleven, ook houthandel en houtverwerkende industrie, moeten helpen, niet alleen met warme aanbevelingen maar ook met concrete maatregelen. De Stichting Bos en Hout heeft hiervoor plannen in ontwikkeling.

En dan wat de EG betreft: Zoals u wellicht weet ligt er nu in Brussel een voorstel bij de Raad van Ministers, een voorstel van de Europese Commissie om in de EG tot een actief bos- en houtbeleid te komen.

Daarbij komt nog een voor ons bos heel belangrijke ontwikkeling in de EG, en die is het gevolg van de problematiek van de landbouwoverschotten. Dus alweer politiek. U kent de beslissing van de Raad van Ministers in de EG, en daarop snel aansluitend een besluit van onze regering, om te stimuleren dat gronden worden braakgelegd of, in plaats daarvan, worden bebost. Bos op landbouwgrond krijgen is zeker geen eenvoudige opgave. Er zijn nogal wat obstakels. Ik ga daar nu niet op in, noch op het hele complex van de daarbij komende maatregelen. Ik ga er ook niet op in of de nu genomen maatregelen voldoende zijn of dat er in de toekomst nog veel drastischer maatregelen moeten volgen om het landbouwareaal te beperken. Dat zien we wel. Ik wil wel signaleren dat hier sprake is van een samenspel van twee politieke invalshoeken, het politieke streven om de landbouwoverschotten in de EG weg te

„Er komen in de wereld steeds meer mensen die steeds meer hout gebruiken...”

werken en de landbouwproductie structureel te beperken, en aan de andere kant het politieke streven om de EG meer zelfvoorzienend te maken wat hout betreft. En dat is een goede zaak!

Slotopmerkingen

Ik sluit nu af met een paar opmerkingen die me echt nog even van het hart moeten.

In de eerste plaats, en ik hoop dat in het voorgaande duidelijk gemaakt te hebben: Wie denkt dat hij zich met de houtvoorziening, juist ook wat de toekomst betreft, kan bezighouden zonder met politiek rekening te houden, is niet realistisch bezig. Politiek bepaalt veel van wat met het bos en op de houtmarkt gebeurt, direkt of indirekt. Daarin ligt ook de kern van het werk van de Stichting Bos en Hout: De koppeling tussen bos, hout en de politiek.

Er zijn positieve dingen te zeggen over de invloed van politiek op bos en hout en houtvoorziening, er zijn ook negatieve dingen over te zeggen. Die invloed is positief zolang sprake is van het versterken van de veelzijdige betekenis van het bos voor onze samenleving. Zij is positief zolang sprake is van het scheppen van voorwaarden om een goede houtvoorziening van een land te bevorderen. Die invloed is negatief als zij verstrend werkt op concurrentieposities,

op handelsstromen. Zij is zeker negatief als zij schadelijk is voor de omvang van het bosareaal en voor een ecologisch en economische verantwoord beheer van het bos, essentieel voor zijn voortbestaan. In de tweede plaats, ik heb het al aangekondigd: Wie denkt dat hij zijn toekomstige houtvoorziening geheel aan de politiek kan overlaten, vergist zich. Het bedrijfsleven dat met hout te maken heeft zou zich zelf, eigenlijk veel meer dan nu gebeurt, met alle aspecten van zijn toekomstige grondstofvoorziening moeten bezighouden. Er zou eigenlijk een veel grotere actieve belangstelling, er zou veel meer steun uit een veel bredere kring van het bedrijfsleven moeten komen voor het moeilijke en vaak moeizame werk van instellingen als Centrum Hout en de Stichting Bos en Hout. Die houden zich bezig met houtkwaliteit en gebruik van hout, zoals het Centrum Hout, met bospolitiek, houtproductie en houtmarkt zoals de Stichting Bos en Hout. Ze leggen tal van ambtelijke en politieke contacten in het belang van het bedrijfsleven, ze bedrijven public relations en doen aan promotion. Allemaal heel belangrijke zaken voor een ieder die met hout te maken heeft. Er zitten hier op deze „Houtdag '88" vertegenwoordigers van het bedrijfsleven in groten getale bijeen „rond hout“. Ik hoop dat U, onder meer zoals ik zo net suggereerde, de handen ook verder ineen zult slaan.

Drs. G. M. V. van Aardenne